

КРИМСЬКА
ПРАВОНАХОДИНА
ГРУПА

e-mail: crimeahrg@gmail.com

website: crimeahrg.org

**ОГЛЯД СИТУАЦІЇ З ДОТРИМАННЯМ
ПРАВ ЛЮДИНИ Й НОРМ МІЖНАРОДНОГО
ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА В ОКУПОВАНОМУ
КРИМУ ЗА 2023 РІК**

КИЇВ · СІЧЕНЬ 2024

КРИМСЬКА
ПРАВЗАХИСНА
ГРУПА

Кримська правозахисна група (КПГ) — організація кримських правозахисників і журналістів, метою якої є сприяння дотриманню і захисту прав людини в Криму шляхом формування пильної уваги до проблем дотримання прав людини і міжнародного гуманітарного права на території Кримського півострова, а також пошуку і відпрацювання механізмів для захисту прав людини у Криму.¹

КПГ документує порушення прав людини, воєнні злочини та злочини проти людяності у Криму з 2014 року.

5:00 AM

COALITION

Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну КПГ також приєдналася до Коаліції «Україна. П'ята ранку», яка збирає та документує воєнні злочини й злочини проти людяності, вчинені в ході російської збройної агресії проти України.²

COALITION
FOR THE
INTERNATIONAL
CRIMINAL COURT

КПГ — учасниця Коаліції за Міжнародний кримінальний суд.³

¹ <https://crimeahrg.org/uk/>

² <https://www.5am.in.ua/>

³ <https://www.coalitionfortheicc.org/>

ЗМІСТ

1 ГРОМАДЯНСЬКІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРАВА	2
Насильницькі зникнення.....	2
Політично мотивоване переслідування.....	3
Жорстоке та нелюдське поводження.....	3
«Справа кримських мусульман».....	4
Справа Джамали.....	5
Справа Нарімана Джеліяла.....	5
«Справи українських диверсантів».....	6
Переслідування за звинуваченням в участі у батальйоні ім. Н.Челебіджіхана.....	6
Переслідування Свідків Єгови.....	7
Свобода слова та висловлювання думки.....	8
Справа громадянської журналістки Ірини Данилович.....	9
Справа журналіста Владислава Єсипенка.....	9
Переслідування за підтримку України й антивоєнну позицію.....	9
Справа Богдана Зізи.....	10
Справа Ігоря Купича.....	11
Справа Леніє Умерової.....	12
Справа Олега Приходька.....	12
2 ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА	13
Призов осіб, котрі мешкають на окупованій території, до збройних сил держави-окупанта та мобілізація.....	13
Мілітаризація дітей.....	14
Насильницька паспортизація.....	15
Атаки по цивільному населенню України з Криму.....	16
3 ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СФЕРІ ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ОКУПАЦІЇ АР КРИМ ТА м. СЕВАСТОПОЛЯ	17
4 ДЕЯКІ МІЖНАРОДНІ РІШЕННЯ ЩОДО КРИМУ	20

» НАСИЛЬНИЦЬКІ ЗНИКНЕННЯ

Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну окупований Крим використовується російською владою для утримування громадян України, викрадених з новоокупованих територій, зокрема Херсонської та Запорізької областей. На цих територіях людей викрадають російські військові, Росгвардія або ФСБ РФ, після чого їх тримають певний час у незаконних місцях несвободи та застосовують тортури й нелюдське поводження. Далі деяких з них вивозять до Криму, де співробітники ФСБ РФ теж катують їх з метою фабрикації кримінальних справ.

Від початку повномасштабного вторгнення окупаційна влада РФ відкрила у Криму щонайменше два нових СІЗО, в яких утримує викрадених на півдні цивільних осіб. Влітку 2022 року за адресою колонії Сімферополя було відкрито новий слідчий ізолятор — СІЗО № 2, що курується ФСБ РФ. Начальником СІЗО № 2 є Антон Горкун. У 2023 році запрацював ще один ізолятор — СІЗО №8, який розташований за адресою СІЗО № 2 та так само курується ФСБ РФ. Начальником цього СІЗО є Рауф Ідрісов. Окрім того, КПП встановила, що влада РФ відкрила ще один незаконний слідчий ізолятор у селі Чонгар Генічеського району Херсонської області.

Викрадені цивільні особи у Криму стають фігурантами кримінальних справ або утримуються incommunicado без надання їм правової допомоги та можливості повідомити своїм родичам про місце свого перебування.

Кримінальні справи проти викрадених цивільних осіб розглядають «суди» на окупованій території півострову, суди на території РФ (включаючи військові суди РФ) або створені «суди» після 24 лютого 2022 року на новоокупованих територіях. Так, на окупованій території Херсонської області було створено 16 окремих «судів», які засуджують викрадених місцевих мешканців, а на окупованій території Запорізької області було створено 8 окремих «судів».

Упродовж 2023 року було ухвалено щонайменше **9 незаконних вироків** щодо:

- Аппаз Куртамет, син голови мусульманської громади мечеті у Новоолексіївці Халіла Куртамета, — 7 років колонії суворого режиму, «Київський районний суд» Сімферополя. Пізніше, у листопаді, був затриманий і його батько Халіл Куртамет.
- Сергій Цигіпа, журналіст, викрадений на Херсонщині, — 13 років колонії суворого режиму, «Верховний суд» Криму;
- Олександр Зарівний, начальник управління гуманітарної політики Херсонської райдержадміністрації, викрадений на Херсонщині, — 13 років колонії суворого режиму, «Херсонський обласний суд»;
- Павло Запорожець, волонтер, викрадений у Херсоні, — 12 років колонії, Південний окружний військовий суд у Ростові-на-Дону (РФ);
- Сергій Котов, мешканець села Олешки (Херсонська область), викрадений на Херсонщині, — 15 років позбавлення волі у колонії суворого режиму, «Верховний суд» Криму;
- Микола Петровський, волонтер, викрадений у Херсоні, — 16 років позбавлення волі у колонії суворого режиму, «Верховний суд» Криму;

- Олексій Кисельов, військовий пенсіонер, колишній капітан корабля управління ВМС України «Славутич», викрадений на Херсонщині, — 8,5 років колонії суворого режиму, «Джанкойський районний суд Криму»;
- Ігор Халілов, викрадений на Херсонщині, — 5 років колонії, «Джанкойський районний суд»;
- мешканець Херсонської області, 12 років колонії (з міркувань безпеки ім'я не розголошується).

У грудні 2023 року КПГ направила до Незалежної міжнародної комісії ООН з розслідування порушень в Україні верифіковану інформацію про **53 цивільних осіб**, викрадених у Херсонській та Запорізькій областях та вивезених до окупованого Криму.

ПОЛІТИЧНО МОТИВОВАНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

Станом на кінець 2023 року, за інформацією КПГ, щонайменше **193** громадянина України перебувають у місцях несвободи у рамках політично мотивованого кримінального переслідування. Список таких осіб постійно оновлюється на сайті КПГ за посиланням: <https://dela.crimeahrg.org/uk>.

Задля політично вмотивованого переслідування окупаційна влада продовжує застосовувати практику фабрикації кримінальних справ за «терористичними» та «екстремістськими» статтями, статтями про незаконні збройні формування, диверсію, шпигунство, «державну зраду» та незаконне зберігання зброї чи вибухових речовин.

У 2023 року до України повернулися двоє громадян, засуджених РФ за політичними мотивами у Криму. 18 лютого 2023 року у Криму з колонії у Сімферополі був звільнений **Андрій Захтей**, засуджений за справою «українських диверсантів». Він повністю відбув термін незаконного покарання — шість з половиною років. Проте російська влада не дозволила йому виїхати в Україну й помістила до Центру тимчасового утримання іноземних громадян у Ростовській області. Андрій Захтей зміг дістатись України лише у червні.

18 квітня 2023 року **Микола Шиптур** виїхав з території РФ через російсько-грузинський кордон після звільнення з колонії. Перед виїздом його так само тримали у Центрі тимчасового утримання іноземних громадян у Ростовській області. Він був затриманий у 2014 році та засуджений за участь в українській акції протесту проти окупації Криму у день 200-річчя народження українського письменника Тараса Шевченка в Севастополі. Він також відбув термін незаконного покарання. Обидва громадянина України були звільнені з російських колоній у зв'язку із закінченням строку позбавлення свободи.

В рамках існуючих після 24 лютого 2022 року обмінів між Україною та РФ жоден з політичних в'язнів Криму не звільнявся.

ЖОРСТОКЕ ТА НЕЛЮДСЬКЕ ПОВОДЖЕННЯ

Російська влада свідомо не забезпечує право ув'язнених осіб на доступ до належної медичної допомоги, що призводить до серйозної шкоди здоров'ю та навіть смерті. У 2023 році вперше були зафіксовані випадки смерті громадян України, ув'язнених з політичних мотивів.

7 лютого 2023 року стало відомо про смерть 61-річного громадянина України **Костянтина Ширінга** у колонії №5 м. Новотроїцьк Оренбурзької області РФ. Він був затриманий у Криму у 2020 році через звинувачення в участі у діяльності «української розвідувально-диверсійної групи».

10 лютого 2023 року стало відомо про смерть 60-річного кримського татарина **Джеміль Гафарова** у СІЗО Новочеркаська. Він був незаконно позбавлений волі під час наймасштабнішої хвилі обшуків у Криму 27 березня 2019 року та обвинувачений у нібито участі в діяльності терористичної організації.

За інформацією Центру прав людини Зміна, станом на кінець 2023 року щонайменше **21 політв'язень** потребує термінової медичної допомоги. Так, **Амет Сулейманов** страждає від артеріальної та мітральної недостатності серця та потребує заміни серцевого клапану. Проте він не отримує належної медичної допомоги у колонії №2 у місті Володимир (РФ), а родичі позбавлені можливості передати йому необхідні ліки.

Згідно ст. 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, стороною якого поки що є РФ, нікого не може бути піддано катуванню чи жорстокому, нелюдському або пригнічуючому гідність поведженню чи покаранню. Крім того, ст. 147 Конвенції про захист цивільного населення під час війни забороняється піддавати цивільну особу, яка знаходиться під владою окупаючої держави, нелюдному поведженню.

«СПРАВА КРИМСЬКИХ МУСУЛЬМАН»

Фігурантів цієї справи, більшість з яких — кримські татари, звинувачують у причетності до ісламських організацій або у пропаганді діяльності організацій, які в РФ визнані терористичними чи екстремістськими, але не є такими за законодавством України.

Справи розглядаються з порушенням права на справедливий суд, основними доказами для суду є свідчення анонімних свідків (багато хто з них — співробітники ФСБ РФ), досудові показання свідків, котрі у подальшому в суді заявляють, що такі свідчення надали під тиском, і лінгвістичні експертизи розмов обвинувачених мусульман. Докази, надані стороною захисту, зазвичай судді не беруть до розгляду.

Станом на кінець 2023 року кількість мешканців Криму, позбавлених волі у «справі кримських мусульман», склала щонайменше **99 осіб**.

Упродовж 2023 року було **ухвалено 17 незаконних вироків** щодо:

Алім Каримов, Сейран Муртаза, Ерфан Османов, Джеміль Гафаров та Сервет Газієв — по 13 років колонії суворого режиму кожному, Південний окружний військовий суд;

Раїф Февзієв — 17 років колонії суворого режиму, Південний окружний військовий суд;

Аметхан Абдулвапов — 10 років та 6 місяців колонії суворого режиму, Південний окружний військовий суд;

Мурат Мустафаєв — 4 років колонії суворого режиму, Південний окружний військовий суд;

Олександр Сизіков — 17 років колонії суворого режиму, Південний окружний військовий суд;

Алім Суф'янов та Сейран Хайредінов — 12 років колонії суворого режиму кожному, Південний окружний військовий суд;

Ернес Сейтосманов — 18 років колонії суворого режиму, Південний окружний військовий суд;

Джеббар Бекіров — 17 років колонії суворого режиму, Південний окружний військовий суд;

Рустем Таїров, Рустем Мурасов та Завур Абдуллаєв — 12 років колонії суворого режиму, Південний окружний військовий суд;

Ансар Османов — 20 років колонії суворого режиму, Південний окружний військовий суд. Це найбільший строк позбавлення волі за цими справами за весь період окупації.

Упродовж 2023 року окупаційна влада РФ затримала ще **12 кримських татар** за аналогічними справами:

- 24 січня затримали **Екрема Кроша, Айдера Асанова, Рефата Сейдаметова, Османа Абдуразакова, Лемана Зекір'яєва, Халіла Мамбетова.**
- 24 серпня затримали **Аметхана Умерова, Сейдамета Мустафаєва, Руслана Асанова, Абдулмеджита Сейтумерова, Ельдара Якубова та Ремзі Німетулаєва.**

➤ СПРАВА ДЖАМАЛИ

29 листопада 2023 року Басманний суд Москви заочно заарештував українську та кримськотатарську співачку **Джамалу (Сусану Джамаладінову)**. Місцева прокуратура звинуватила її у «поширенні фейків» про російську армію. Раніше Джамалу окупаційна влада Криму оголосили у розшук.

Приводом для кримінальної справи став допис співачки про масштабні воєнні злочини росіян, зокрема у Бучі, який вона опублікувала 4 квітня 2022 року у своєму Instagram. У московській прокуратурі заявили, що Джамала написала «завідомо неправдиву» інформацію про дії російської армії в Україні, а також «керувалася мотивами національної ненависті» та «ненависті щодо соціальної групи «військовослужбовці ЗС РФ».

➤ СПРАВА НАРІМАНА ДЖЕЛЯЛА

21 вересня «Верховний суд» Криму засудив заступника Меджлісу кримськотатарського народу **Нарімана Джеліяла** та активістів, **братів Азіза та Асана Ахтемових**. «Суд» визнав їх винними у причетності до «підриву газопроводу в селі Перевальне» (за статтями кримінального кодексу РФ: п. «а», «б» ч. 2 ст. 281 (скоєння диверсії організованою групою), ч. 4 ст. 222.1 (незаконні придбання, зберігання та перевезення вибухових пристроїв, скоєні організованою групою),

ч. 3 ст. 226.1 КК РФ (незаконне транспортування через митний кордон вибухового пристрою, скоєне організованою групою). Нарімана Джеляла засудили до 17 років колонії суворого режиму, Асана Ахтемова — до 15 років колонії суворого режиму, Азіза Ахтемова — до 13 років колонії суворого режиму. Також усім ухвалили виплату штрафів: 700 тисяч рублів — Наріману Джелялу та по півмільйона братам Ахтемовим. Основу доказів звинувачення склали свідчення підсудних, зроблені під тортурами або реальною загрозою їхнього застосування.

30 листопада 2023 року Нарімана Джеляла етапували до колонії Мінусинська Красноярського краю. Продовж кількох місяців сім'я не знала нічого про його місцезнаходження.

» «СПРАВИ УКРАЇНСЬКИХ ДИВЕРСАНТІВ»

За «справами українських диверсантів та шпигунів» в ув'язненні перебувають щонайменше 35 громадян України, серед них: **Володимир Дудка, Олексій Бессарабов, Дмитро Штибліков, Геннадій Лімешко, Леонід Пархоменко, Костянтин Давиденко, Дмитро Долгополов, Анна Сухоносова, Юнус Машаріпов, Іван Яцкін, Галина Довгопола, Владислав Єсипенко, Євген Петрушин, Станіслав Стеценко (Худолей), Кирило Баранник, Сергій Войнаровський, Віктор Подвальний, Віталій Талавіра, Денис Петранов, Ігор Купич, Олександр Литвиненко, Сергій Кривошеїн, Костянтин Євмененко, Ігор Зорін, Михайло Чупіль.** Також в цьому списку щонайменше 10 людей, які були викрадені у Запорізькій або Херсонській областях після 24 лютого 2022 року: **Артем Баранов, Олександр Новацький, Віталій Расторгуєв, Олександр Зарівний, Генадій Ласінський, Сергій Цигіпа, Микола Петровський, Сергій Котов, Ярослав Жук, Володимир Кривцун.**

У цих справах зафіксовано незаконні методи ведення слідства й застосування тортур для отримання свідчень зізнання, порушення презумпції невинуватості, поширення ФСБ РФ через російські ЗМІ відео «зізнання».

Упродовж 2023 року було **ухвалено щонайменше 6 незаконних вироків** щодо:

- Станіслав Стеценко (Худолей) — 12 років колонії суворого режиму, «Верховний суд» Криму;
- Ігор Купич — 10 років колонії, «Верховний суд» Криму;
- Сергій Цигіпа — 13 років колонії суворого режиму, «Верховний суд» Криму;
- Олександр Зарівний — 13 років колонії суворого режиму, «Херсонський обласний суд»;
- Сергій Котов — 15 років колонії суворого режиму, «Верховний суд» Криму;
- Микола Петровський — 16 років колонії суворого режиму, «Верховний суд» Криму.

» ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЗА ЗВИНУВАЧЕННЯМ В УЧАСТІ У БАТАЛЬЙОНІ ІМ. Н.ЧЕЛЕБІДЖІХАНА

Офіційною причиною переслідування обвинувачених у Криму за ч. 2 ст. 208 КК РФ (Участь у незаконному збройному формуванні, яке діє в цілях, що суперечать інтересам Російської Федерації) є те, що вони не з'явилися добровільно у силові структури РФ і не заявили про свою участь у «Кримськотатарському добровольчому батальйоні ім. Номана Челебіджіхана». Оголошеним слідством доказом діяльності батальйону проти інтересів РФ є інформація зі ЗМІ, що метою створення батальйону була деокупація Криму. 1 червня 2022 року Верховний суд РФ **визнав «терорис-**

Політично вмотивоване кримінальне переслідування

2023 рік

31
особа

За звинуваченням в участі у батальйоні ім. Н. Челебіджіхана ув'язнено щонайменше **31** особу

Щонайменше **9** вироків про позбавлення волі

ТИЧНИМ» і заборонив на території РФ «кримськотатарський добровольчий батальйон ім. Номана Челебіджіхана».

На кінець 2023 року за звинуваченням в участі у батальйоні імені Н. Челебіджіхана позбавлено волі щонайменше **31 особу**, включаючи 12 громадян України, викрадених російськими військовими на півдні України після 24 лютого 2022 року.

Упродовж 2023 року були ухвалені вирокі щонайменше щодо **9 людей**, серед яких:

- **Костянтин Терещенко** — 4 роки і 3 місяці колонії суворого режиму, «Джанкойський районний суд»;
- **Олексій Кисельов** — 8,5 років в'язниці, «Джанкойський районний суд»;
- **Ігор Халілов** — 5 років ув'язнення, «Джанкойський районний суд»;
- Аппаз Куртамет — 7 років, «Київський районний суд» Сімферополя.

У 2023 році окупаційна влада РФ у Криму все частіше не повідомляє прізвища людей, яких затримують або засуджують за обвинуваченнями в участі у цьому батальйоні: КПГ зафіксувала щонайменше 5 таких вироків.

➤ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ СВІДКІВ ЄГОВИ

У 2017 році Верховний суд РФ визнав «Свідків Єгови» екстремістською організацією та заборонив її діяльність на території РФ, включаючи кримські осередки «Свідків Єгови». З 2018 року розпочалося переслідування «Свідків Єгови» за кримінальними справами. У 2020 році було ухвалено перші вирокі учасникам організації «Свідки Єгови» з позбавленням свободи.

На кінець 2023 року за звинуваченням в причетності до релігійної організації «Свідки Єгови» позбавлені волі щонайменше **11 осіб**.

Упродовж 2023 року було ухвалено щонайменше **4 вирокі**:

- Тарас Кузьо — 6,5 років колонії, «Ялтинський міський суд»;

Політично вмотивоване кримінальне переслідування

2023 рік

Щонайменше **11** осіб

Щонайменше **4** вироки про позбавлення волі до **6,5** років

Переслідування «Свідків Єгови» — щонайменше **11** осіб позбавлено волі

- Сергій Люлін та Петро Жильцов — 6 років та 1 місяць колонії кожному, «Ялтинський міський суд»;
- Дар'я Кузьо — 3 роки умовно, «Ялтинський міський суд».

Влітку 2023 року в Армянську, Сімферополі, Саках і Джанкої було проведено щонайменше дев'ять обшуків у домах «Свідків Єгови». За інформацією сайту «Свідків Єгови», всього кримінального переслідування зазнали 27 віруючих із Криму.

➤ СВОБОДА СЛОВА ТА ВИСЛОВЛЮВАННЯ ДУМКИ

Упродовж 2023 року у Криму тривало згортання свободи слова й переслідування журналістів. Окупаційна влада продовжила практику переслідування за адміністративною статтею про «публічні дії, спрямовані на дискредитацію російської армії» (стаття 20.3.3. КпАП РФ, застосовується з 4 березня 2022 року).

За 2023 рік КПГ задокументувала відомості про щонайменше **339 рішень окупаційних «судів»** про ухвалення адміністративного покарання за ст. 20.3.3 КпАП РФ.

Окупаційна влада також продовжила практику кримінального переслідування громадянських журналістів за справами, сфабрикованими за терористичними статтями (звинувачення у причетності до Хізб ут-Тахрір) або статтями про зберігання зброї чи вибухівки. За даними правозахисників, щонайменше **16 кримських журналістів** перебувають за ґратами в рамках таких справ: **Олексій Бессарабов, Владислав Єсипенко, Сейран Салієв, Марлен (Сулейман) Асанов, Тимур Ібрагімов, Сервер Мустафаєв, Осман Аріфмететов, Ремзі Бекіров, Руслан Сулейманов, Рустем Шейхалієв, Амет Сулейманов, Асан Ахтемов, Наріман Джелял, Ірина Данилович, Вілен Темер'янов, Ернес Аметов.**

➤ СПРАВА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТКИ ІРИНИ ДАНИЛОВИЧ

Ірина Данилович, працівниця охорони здоров'я та громадянська журналістка, була викрадена ФСБ РФ 29 квітня 2022 року. Її тримали у підвалі будівлі ФСБ та застосовували до неї тортури та інші незаконні методи слідства. Після того, як Ірину Данилович змусили підписати порожні бланки, їй повідомили, що в її сумочці знайшли двісті грамів вибухівки й порушили кримінальну справу за ч. 1 ст. 222.1 КК РФ (*Незаконні придбання, передача, збут, зберігання, перевезення чи перенесення вибухових речовин*).

28 грудня 2022 року «Феодосійський міський суд» **засудив активістку** до 7 років позбавлення волі і штрафу в розмірі 50 тисяч рублів. Судовий процес над Іриною Данилович супроводжувався численними порушеннями права на справедливий суд. Через постійні скарги на адміністрацію СІЗО її перевели до камери без опалення, через що вона захворіла на отит, внаслідок ненадання медичної допомоги оглохла на одне вухо, **перенесла інсульт**.

У 2023 році «Верховний суд» Криму після розгляду апеляційної скарги **змінив вирок** Ірині Данилович та скоротив термін покарання лише на один місяць. Наразі її **утримують у колонії №7** міста Зеленокумська Ставропольського краю РФ в антисанітарних умовах та не надають належної медичної допомоги.

➤ СПРАВА ЖУРНАЛІСТА ВЛАДИСЛАВА ЄСИПЕНКА

За ґратами досі залишається журналіст-фрілансер проекту «Крим.Реаліі» **Владислав Єсіпенко**, затриманий 10 березня 2021 року у Криму під час виконання редакційного завдання. Журналіста катували співробітники ФСБ, щоб вибити зізнання про буцімто роботу на українську розвідку. 16 лютого 2022 року «суддя» Д. Берберов **засудив** Владислава Єсіпенка до 6 років позбавлення свободи у колонії загального режиму й штрафу у розмірі 110 тисяч рублів. Після розгляду апеляційної скарги строк **був скорочений на 1 рік** (позбавлення свободи на строк 5 років у колонії загального режиму), а суму штрафу скоротили до 105 тисяч рублів.

Наразі Владислав Єсіпенко утримується у виправній колонії № 2 загального режиму у Керчі. За словами його дружини Катерини Єсіпенко, на журналіста у колонії чиниться психологічний тиск: персонал пильнує за поведінкою та словами журналіста. На зв'язок з родиною Владислав виходить рідко, а його розмови із захисником відбуваються лише за присутності інспектора колонії, що порушує адвокатську таємницю.

➤ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЗА ПІДТРИМКУ УКРАЇНИ Й АНТИВОЄННУ ПОЗИЦІЮ

Упродовж 2023 року Кримська правозахисна група документувала факти застосування статті «за дискредитацію російської армії» у Криму. Протягом 2023 року окупаційна влада передала щонайменше **357 адміністративних проваджень** на розгляд до «судів» Криму за ст. 20.3.3. КпАП РФ. За 339 з них винесено ухвалу про призначення покарання. За весь період повномасштабного вторгнення КПГ задокументувала **557 таких адміністративних проваджень**. Загальна сума штрафів склала більше двох мільйонів та 200 тисяч рублів.

Проведений КПГ **аналіз** судових рішень доводить, що адміністративна стаття «дискредитація російської армії» використовується для системних обмежень свободи вираження поглядів на території Криму. Склалася практика переслідування за антивоєнні лозунги та висловлювання, публікації в соцмережах фото прапора України, спроби називати Крим окупованою територією України, будь-які негативні висловлювання щодо представників російської влади та збройних сил РФ, висловлювання на підтримку України, публікації в мережі або озвучення на вулиці гасла «Слава України», висловлювання своєї думки із засудженням воєнних злочинів, скоєних в зоні бойових дій на території України, намагання називати «спеціальну воєнну операцію» війною.

У 2023 році зросла кількість кримінальних та адміністративних справ проти кримчан, де підставою для відкриття є публікації проросійського блогера Олександра Таліпова, засновника та координатора інтернет-спільноти під назвою «Кримський СМЕРШ». Учасники спільноти переслідують тих, хто не підтримує російську владу та війну проти України, публікують персональну інформацію про таких людей, розпалюють ненависть до них, закликають до переслідування їх, подають доноси у ФСБ та МВС РФ. Наприклад, після публікації на каналі Таліпова у червні 2023 року були затримані двоє мешканців села Северне Чорноморського району — батько та син **Юрій та Олександр Велички**. Чоловіків змусили вибачитись на камеру, пізніше «Раздольненський районний суд» призначив кожному з них штраф у розмірі 2000 рублів за «дискредитацію армії РФ». Влітку кримського татарина **Длявера Салімова** зі Старого Криму **позбавили волі** на 14 днів після відмови публічно вибачитися для телеграм-каналу Таліпова.

КПГ задокументувала й випадки кримінального переслідування за антивоєнні дії. Так, у Керчі **затримали** двох місцевих мешканців — **Єгора Савченка та Михайла Жидкова** — через розміщені у місті антивоєнні графіті. «Суд» відправив під домашній арешт Єгора Савченка. За наявною інформацією, проти чоловіків була відкрита справа за ч. 2 ст. 214 КК РФ (вандалізм за мотивом політичної ненависті).

➤ СПРАВА БОГДАНА ЗІЗИ

17 травня 2022 року був затриманий місцевий мешканець **Богдан Зіза**, якого звинуватили у тому, що він обіляв жовтою та блакитною фарбами вхід до будівлі «адміністрації» Євпаторії.

До нього слідчі застосовували незаконні методи слідства (насильство, тиск, залякування, погрози, перешкоджання роботі адвоката тощо).

6 червня 2023 року Південний окружний військовий суд у Ростові-на-Дону засудив кримського активіста до 15 років позбавлення волі за звинуваченнями у скоєнні терористичного акту, вандалізму та навмисному знищенні чи пошкодженні чужого майна шляхом підпалу. У своєму останньому слові перед проголошенням вироку Зіза вимагав звільнення всіх кримських політичних в'язнів та декламував український вірш.

На знак протесту активіст голодував 17 днів, а коли припинив голодування, був ізольований адміністрацією СІЗО в окремій камері з жорсткішим спостереженням.

27 вересня 2023 року суддя Апеляційного військового суду РФ залишив чинним вирок — 15 років позбавлення волі. Наразі Богдан Зіза знаходиться у російській колонії у м. Владімір (Т-2).

➤ СПРАВА ІГОРЯ КУПИЧА

30 березня 2023 року «Верховний суд» Криму засудив 40-річного кримчанина **Ігора Купича** за статтями: *диверсія* (ч. 1 ст. 281 КК РФ) та *незаконний обіг вибухових речовин* (ч. 1 ст. 222.1 КК РФ). Чоловіка також звинуватили у *приготуванні до диверсії* (ч. 1 ст. 281 КК РФ із застосуванням ч. 1 ст. 30 КК РФ) та засудили до 10 років ув'язнення зі штрафом у розмірі 70 тисяч рублів. Третій апеляційний суд загальної юрисдикції у Сочі переглянув скоротив строк позбавлення волі на шість місяців. За версією слідства, Ігор Купич зробив «коктейлі Молотова» та кинув у будівлю військкомату у Сімферополі, але пожежі не було. ФСБ РФ вважає також, що Купич буцімто планував підірвати залізницю у Криму. «Суддя» вирішив, що «мотивом вчиненого Купичем злочину була його незгода з проведенням СВО на території України, а сам Купич був агресивно налаштований до російських військових». «Суддя» проігнорував усі клопотання, заявлені адвокатом.

➤ СПРАВА ЛЕНІЄ УМЕРОВОЇ

З 4 грудня 2022 року незаконно позбавлена волі 25-річна кримська татарка **Леніє Умерова**, яка була затримана під час поїздки до окупованого Криму з метою відвідання її батька, котрий страждає на онкологічне захворювання. До 16 березня Леніє утримували в Центрі тимчасового утримання іноземних громадян біля Владикавказу. Пригородний райсуд визнав її винною у «порушенні режиму державного кордону» (ч.1 ст. 18 КпАП РФ) та оштрафував на 2 тисячі рублів. Далі, до початку травня, її утримували в ІТТ Владикавказу за сфабрикованими адміністративними справами, буцімто за «непокору вимогам співробітників МВС РФ». На початку травня 2023 року Леніє Умерову перевезли до Москви у СІЗО Лефортово й звинуватили у *шпигунстві* (стаття 276 КК РФ). У грудні Лефортовський суд Москви на закритому засіданні продовжив її тримання під вартою до березня 2024 року.

➤ СПРАВА ОЛЕГА ПРИХОДЬКА

Українському активісту з Криму **Олегу Приходьку** додали ще чотири з половиною роки ув'язнення за двома новими звинуваченнями. 7 листопада 2023 року Другий Західний окружний військовий суд у Москві засудив Олега Приходька до чотирьох років і шести місяців колонії та штрафу у розмірі 110 тисяч рублів за статтями про «публічне виправдання тероризму» (ч. 1 ст. 205.2 КК) та «реабілітацію нацизму» (ч. 1 ст. 354.1 КК). За даними слідства, Приходько нібито «пропагував теракти» та «схвалював дії Гітлера» у Другій світовій війні у розмовах із засудженими в одній із колоній у Володимирській області. Крім цього, він нібито «неодноразово висловлювався про необхідність та допустимість масового фізичного знищення незгодних із політикою київського режиму мешканців Криму та Донбасу». Як розповіла його донька Наталія Швецова, активіста постійно відправляють до штрафного ізолятора, він вже не сподівається вийти із в'язниці живим.

Олега Приходька затримали співробітники ФСБ 2019 році. Під час обшуку у нього вилучили у Приходька українську символіку, прапори партії «Свобода», червоно-чорні прапори, портрет Степана Бандери, техніку й домашні CD-диски. Олег Приходько був звинувачений у виготовленні та зберіганні саморобного вибухового пристрою, а також у замаху на «Сакську районну адміністрацію». Українець заявляв у суді, що жодних злочинів він не вчиняв і не планував, справу проти нього сфабриковано, його переслідують за публічну українську позицію. З березня 2021 року Південний окружний військовий суд у Ростові-на-Дону РФ засудив його до 5 років позбавлення волі у колонії суворого режиму. Найближчим часом Олег Приходько мав вийти з колонії через закінчення цього терміну. Проте щодо нього відкрили нову кримінальну справу.

2 ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

➤ ПРИЗОВ ОСІБ, КОТРИ МЕШКАЮТЬ НА ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ, ДО ЗБРОЙНИХ СИЛ ДЕРЖАВИ-ОКУПАНТА ТА МОБІЛІЗАЦІЯ

Згідно ст. 51 Конвенції про захист цивільного населення під час війни, окупаційна держава не має права примушувати осіб, що перебувають під захистом, служити в її збройних або допоміжних силах. Статтею 8(2)(b)(xv) Римського статуту Міжнародного кримінального суду визначено, що примус громадян ворожої сторони до участі у воєнних діях проти їхньої власної країни є воєнним злочином.

РФ використовує кримчан у повномасштабній війні проти України. Протягом 2023 року у Криму було організовано дві примусові призовні кампанії. Під час весняного призову за планом, озвученим окупаційною владою, до ЗС РФ було призвано 3000 кримчан, ще 2000 планували призвати під час осіннього призову, який завершився 31 грудня 2023 року. Відповідно, всього за період окупації було реалізовано 18 призовних кампаній та призвано до лав збройних сил РФ щонайменше **45 000** кримчан. Слід зауважити, що така кількість призваних осіб не є остаточною, оскільки РФ приховує повну інформацію про мобілізацію та призов.

Упродовж 2023 року у Криму тривали переслідування за ухилення від служби у збройних силах РФ. За період з 1 січня по 31 грудня 2023 року було задокументовано щонайменше **73** нові кримінальні справи за ст. 328 КК РФ, за якими було ухвалено вироки (штрафи від 15 до 50 тисяч рублів). За весь період окупації КПГ задокументувала щонайменше **502** такі справи. Виплата штрафу не звільняє від проходження служби.

Кримська правозахисна група з 24 лютого 2022 року збирає інформацію про загиблих і полонених військових РФ, приписаних до військових частин у Криму. На кінець грудня 2023 року КПГ [задокументувала](#) з числа таких військовиків, котрі воюють на боці РФ, щонайменше **480 загиблих**.

➤ МІЛІТАРИЗАЦІЯ ДІТЕЙ

Упродовж 2023 року у Криму тривала політика знищення української ідентичності, мілітаризація свідомості мешканців півострова, ушляхення учасників війни проти України.

У 2023 році окупаційна влада Криму ввела до освітньої програми навчальних закладів курс початкової військової підготовки. Так званий заступник міністра освіти, науки та молоді Криму [Тимур Асанов заявив](#), що в рамках цього курсу є виховувати у дітей готовність одразу прийти «на поклик родини», тобто піти служити в збройних силах РФ.

Найактивнішою організацією щодо мілітаризації дітей залишається «Юнармія». [За інформацією Служби безпеки України](#), до кінця 2024 року РФ планує включити до «Юнармії» кожну 10-ту дитину й підлітка Криму. Для цього заступниця «голови» Криму Олена Романовська дає прямі вказівки директорам шкіл на примусове залучення учнів до мілітарного формування. За результатами розслідування СБУ повідомила про підозру Олені Романовській за статтею КК України «державна зрада».

Російські інструктори «Юнармії» навчають кримських дітей тактиці ведення бою, проводять вогневу та диверсійно-розвідувальну підготовку. Так, в Криму [відкрили «Школу юних командирів»](#), де у кожній зміні беруть участь близько 200 дітей. Їх, зокрема, вчать знімати мінні розтяжки, вести вогонь і метати гранати. Влітку 2023 року у таких «навчаннях» [взяли участь](#) близько **230 дітей**, з яких **70** — незаконно вивезені діти з окупованих після 24 лютого 2022 року.

Протягом 2023 року були відкриті й інші нові заклади для мілітаризації дітей:

- в Севастополі [відкрили](#) «Школу майбутніх командирів для юнармійців»;
- в Євпаторії — навчально-методичний центр [«Авангард»](#) для виховання дітей у воєнно-патріотичному дусі;

- у селі Піщане Бахчисарайського району — молодіжний центр «Ай-Кемп», який став майданчиком для форуму «Час Перших», де пройшли **навчання** 200 школярів, вивезених із окупованої частини Донецької області.

Крім того, в одній зі шкіл Севастополя близько 60 першокласників та п'ятикласників **склали присягу** кадетів МНС РФ. За даними журналістів, з 2016 року клятву кадетів принесли понад 480 учнів цієї школи. Також у місті є кадетський корпус Слідчого комітету РФ, десятки кадетських класів різних російських силових відомств у школах та «Президентське кадетське училище», яке у 2023 році випустило 75 кадетів. До військових училищ РФ подали документи близько 80% з них.

У 2023 році значно розширив свою діяльність «рух перших» (Движение первых: <https://будьдвинении.рф>), створений за ініціативи президента РФ у 2022 році. Цей рух є спробою російської влади відновити піонерію радянських часів. Серед основних цілей руху так само й мілітаризація дітей — «бути першими на захисті Родина». Було створено й кримське відділення руху, а у 2023 році почали відкриватися такі відділення у школах Криму та було зареєстроване відділення у Севастополі.

➤ НАСИЛЬНИЦЬКА ПАСПОРТИЗАЦІЯ

В рамках насильницької паспортизації на окупованих територіях РФ ухвалила декілька рішень у 2023 році. Зокрема 18 березня 2023 року державною думою РФ було прийнято **закон № 62-ФЗ «Про особливості правового становища громадян Російської Федерації, які мають громадянство України»**. Цим законом російська влада продовжив свою політику, розпочату у Криму у 2014 році, щодо паспортизації населення окупованих територій шляхом створення умов, коли без отримання громадянства РФ мешканці окупованих територій позбавлені можливості забезпечити собі виживання. З прийняттям 4 жовтня 2022 року федеральних конституційних законів щодо включення Херсонської, Запорізької, Донецької (в якості т.зв. «ДНР») та Луганської («ЛНР») областей, РФ незаконно розповсюдила своє громадянство на всіх мешканців цих територій так само, як це було зроблено у Криму. З прийняттям згаданого закону № 62, особа, яка отримала паспорт РФ (в розумінні законодавства РФ — громадянин РФ), вважається такою, що не має громадянства України, та зобов'язана не вчиняти дій, пов'язаних з реалізацією прав та виконанням обов'язків, передбачених для громадян України. Це включає й заборону отримувати та використовувати паспорт громадянина України та інші документи, що засвідчують громадянство України або містять вказівку на громадянство України.

Крім того, згідно виданого 27 квітня 2023 року указу президента РФ № 307 «Про особливості правового становища окремих категорій іноземних громадян та осіб без громадянства в Російській Федерації», мешканці окупованих територій, котрі не принесли присягу РФ, або заявили про своє бажання залишити громадянство України, вважаються іноземцями та можуть бути депортованими у разі, якщо такі особи несуть загрозу національній безпеці РФ, виступають за насильницьку зміну конституційного ладу РФ, планують терористичну (екстремістську) діяльність, посягають на громадський порядок та громадську безпеку та беруть участь у несанкціонованих мітингах, зборах, демонстраціях, ходах або пікетуванні. В умовах відсутності в РФ та, відповідно, на окупованих нею територіях верховенства права та незалежного суду, такі звинувачення можуть бути висунуті будь-якій особі, яка є небажаною для влади РФ.

Слід зауважити, що законодавством України встановлено, що примусове набуття громадянства України, які проживають на тимчасово окупованій території, громадянства РФ не визнається Україною та не є підставою для втрати громадянства Україною.

➤ АТАКИ ПО ЦИВІЛЬНОМУ НАСЕЛЕННЮ УКРАЇНИ З КРИМУ

Після 24 лютого 2022 року з території окупованого Криму й акваторії Чорного моря РФ завдає постійні ракетні удари, удари БпЛА й авіаудари по багатьом цивільним об'єктам України, внаслідок чого загинули чи були поранені цивільні.

Згідно [інформації](#) Повітряних сил Збройних сил України (далі — ЗСУ), від початку повномасштабного вторгнення РФ запустила по Україні понад 7500 ракет усіх типів, включаючи авіаційні ракети, зенітні ракети С-300, крилаті ракети, балістичні. Частина з них була запущена з території окупованого Криму та акваторії Чорного моря.

Вночі 27 квітня 2023 року ЗС РФ здійснили [атаку](#) крилатими ракетами «Калібр» з акваторії Чорного моря на житлові квартали Миколаєва. Внаслідок атаки [загинула жінка](#), 23 людини отримали поранення, серед яких — одна дитина.

Вночі 14 червня 2023 року з акваторії Чорного моря РФ завдала [удару 4 крилатими ракетами «Калібр»](#) у напрямку Одещини, одна з яких влучила у цивільний об'єкт. Внаслідок атаки [загиноюло троє людей](#), а 13 поранені.

31 липня 2023 року російські військові завдали ракетного [удару по місту Кривий Ріг](#) з території окупованого Криму з району Джанкоя. Ракети влучили в багатоповерховий будинок та навчальний заклад. Внаслідок цього обстрілу [шестеро людей загинули](#), серед них — дитина, понад 80 людей постраждали

29 грудня РФ [завдала](#) по Україні наймасовішого удару з повітря. Загалом було задіяно 158 ракет різних типів і ударних БпЛА, включаючи щонайменше 14 ракет, які рухалися за балістичною траєкторією — С-300/С-400/Іскандер-М та були випущені з окупованого Криму, Курської та Белгородської областей РФ. Внаслідок атаки уражено 18 населених пунктів у 10 областях, постраждала 171 людина, щонайменше [загиноюло п'ятдесят п'ять людей](#).

3 ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СФЕРІ ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ОКУПАЦІЇ АР КРИМ ТА М. СЕВАСТОПОЛЯ

Упродовж 2023 року в сфері правового регулювання статусу тимчасово окупованих територій України, включаючи Криму, було ухвалено низку нормативно-правових актів.

Уряд прийняв ряд заходів щодо **спрощення доступу громадян до соціальної підтримки**. 6 січня 2023 року Кабінет Міністрів (далі — КМУ) ухвалив Постанову №11 та розширив перелік видів державних допомог сім'ям з дітьми, які можна оформити онлайн через портал «Дія». Через портал «Дія» можна подати заяву на прийом для призначення допомоги на дітей одиноким матерям, допомоги при усиновленні дитини та допомоги особі, яка доглядає за хворою дитиною.

Згідно нових положень у «Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми», внесеними Постановою КМУ № 340 від 18 квітня 2023 року, у період дії воєнного стану для призначення допомоги при народженні дитини один із батьків, який тимчасово перебуває за межами України (за виключенням території РФ), **може надіслати поштою** до органу соціального захисту населення за своїм зареєстрованим (задекларованим) місцем проживання заяву та легалізовані документи, що засвідчують народження дитини. Крім того, КМУ було затверджено **механізм виплати пенсії громадянам, котрі проживають за кордоном**. Згідно Постанови № 328 від 18 квітня 2023 року, пенсіонери, які тимчасово проживають за кордоном і яким надано тимчасовий захист або статус біженця, можуть поновити виплату пенсій, припинену в період воєнного стану, надіславши відповідну заяву поштою до органів Пенсійного фонду. Отримувати пенсійні виплати за кордоном такі громадяни можуть шляхом міжнародного поштового переказу оператором «Укрпошта».

2 травня 2023 року на базі МВС **запрацював Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин** (внаслідок агресії РФ, включаючи такі зникнення на території Криму). Створення Реєстру було передбачене Законом України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» ще у 2018 році з метою централізації інформації про зниклих безвісти за особливих обставин всіма державними органами, котрі можуть мати відповідну інформацію. Проте початок його роботи відкладався у зв'язку з неприйняттям КМУ необхідних підзаконних актів. Крім того, КМУ було прийнято Постанову № 339, якою було затверджено Порядок створення, ведення, доступу до відомостей Єдиного реєстру осіб, у тому числі дітей, депортованих або примусово переміщених у зв'язку із збройною агресією РФ проти України. Це включає й випадки депортації на територію Криму. Реєстр покликаний централізувати у собі інформацію про осіб, у тому числі дітей, депортованих або примусово переміщених у зв'язку із збройною агресією РФ проти України, яку мають у своєму розпорядженні міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, голови обласних, Київської міської військових адміністрацій разом з іншими державними органами.

23 травня 2023 року КМУ ухвалив Постанову № 524 та затвердив Порядок реалізації експериментального проекту щодо створення **резерву працівників державних органів для роботи на деокупованих територіях** України. Мета створення кадрового резерву — забезпечення районних, обласних військових адміністрацій, військових адміністрацій населених пунктів, інших державних органів, які утворені або відновили роботу на деокупованих територіях України, персоналом для практичного виконання завдань і функцій держави на цих територіях. Для розгляду

свої кандидатури громадянин може заповнити відповідну анкету. Порядком встановлено, що пріоритетне право на призначення на посади в державних органах на деокупованих територіях мають особи із статусом ветерана війни, набутого в установленому законодавством порядку; внутрішньо переміщені особи; особи, які раніше займали ці посади, а також особи, які мають досвід роботи з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій; особи, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України. Таким чином, очікується, що після звільнення Криму, його розбудова буде здійснюватися громадянами, котрі були змушені залишити півострів внаслідок його окупації.

10 листопада 2023 року КМУ ухвалив зміни до низки постанов, що визначають механізми соціального і правового захисту осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України. Цьому передувало **звернення правозахисних організацій** до Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України щодо необхідності вдосконалення процедури отримання щорічної державної грошової допомоги для осіб, які позбавлені волі внаслідок агресії. Проблема полягала у тому, що через бойові дії родичі ув'язнених з політичних мотивів осіб не мають можливості виїхати з окупованого Криму та оформити необхідні банківські документи або відкрити рахунки в українських банках для отримання державної щорічної грошової допомоги. Ухвалені зміни закріплюють, що Комісія з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи має повноваження **враховувати умови проживання на окупованій території та визначати право** на отримання грошової допомоги на рахунок іншої особи, яка визначена ув'язненим або членами його родини. Також у 2023 році запрацював механізм надання коштів з державного бюджету для **відшкодування витрат на професійну правову допомогу** для цієї категорії осіб. Такі витрати часто несуть родичі ув'язнених з політичних мотивів осіб, які утримуються в місцях несвободи на окупованих територіях або в РФ, для оплати послуг адвокатів.

21 грудня 2023 року Президентом України підписано **Закон України № 3482-ІХ «Про внесення змін до деяких законів України щодо визнання результатів навчання осіб, які проживають на тимчасово окупованій території України»**. Закон прийнято для забезпечення безперешкодної реалізації права громадянам України, які проживають на окупованій території України, на **продовження освіти** шляхом відновлення механізму визнання результатів такого навчання. Особи, які навчалися у школах на тимчасово окупованій території України, матимуть змогу підтвердити свої знання шляхом їх оцінювання або проходження атестації та в подальшому продовжити навчання в школах на підконтрольній уряду території або отримати документ про загальну середню освіту. Також Законом передбачена можливість **визнання результатів навчання на рівнях професійної (професійно-технічної) освіти**, фахової передвищої освіти та вищої освіти. Відносно студентів такого рівня освіти може бути прийняте рішення щодо вступу для здобуття освіти, зокрема із скороченням строку навчання, за індивідуальною освітньою траєкторією, що передбачає вивчення української мови, історії України, проходження спеціального курсу про наслідки агресії РФ проти України і протидію російській пропаганді, формування загальнокультурних та громадянських компетентностей. Студентам може бути також призначена кваліфікаційна атестація з метою присвоєння відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня, або такий освітньо-кваліфікаційний рівень може бути присвоєний одразу. Закон набирає чинності 24 березня 2024 року, після чого КМУ має привести всі нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом та прийняти порядки визнання результатів навчання для громадян, котрі проживали на окупованих територіях.

Упродовж 2023 року працювали усі виміри **Міжнародної Кримської платформи**: урядовий, парламентський та експертний. В рамках платформи були проведені:

 12–13 квітня — Перша Чорноморська безпекова **конференція** Міжнародної Кримської платформи у Бухаресті;

- 18 – 19 липня — Міжнародний [форум](#) Експертної мережі Кримської платформи «Бачення майбутнього: експертний погляд» у Києві;
- 22 серпня — [Переддень](#) Третього саміту Міжнародної Кримської платформи у Києві, організований Експертною мережею Кримської платформи;
- 23 серпня — [Третій саміт](#) Міжнародної Кримської платформи у Києві;
- 24 жовтня — [Другий парламентський саміт](#) Міжнародної Кримської платформи у Празі.

4 ДЕЯКІ МІЖНАРОДНІ РІШЕННЯ ЩОДО КРИМУ

Серед міжнародно-правових документів та рішень 2023 року, пов'язаних з окупацією АР Крим та м. Севастополь, варто зазначити наступні:

8 вересня 2023 року

Рада Європейського союзу

Рішення про введення санкцій

Рада ЄС ухвалила рішення про введення обмежувальних заходів щодо 6 осіб, відповідальних за серйозні порушення прав людини в окупованому Криму — прокурори та судді, які брали участь у політично мотивованому переслідуванні журналіста Владислава Єсипенка та заступника Меджлісу кримськотатарського народу Нарімана Джеляла. У списках також двоє співробітників ФСБ РФ, які брали участь у катуваннях Владислава Єсипенка та застосовували інші незаконні методи слідства, переслідували представників кримськотатарського народу та сторонників «Свідків Єгови» у Криму.

01 вересня 2023 року

Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй

Доповідь «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополь, Україна»

Доповідь охоплює період з 1 липня 2022 року до 30 червня 2023 року та базується на моніторингу та документуванні порушень норм міжнародного гуманітарного права й міжнародного права у сфері прав людини у Криму, здійснених Моніторинговою місією ООН з прав людини.

19 грудня 2023 року

**Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй,
78-а сесія**

Резолюція «Ситуація з правами людини на тимчасово окупованих територіях України, включаючи Автономну Республіку Крим та місто Севастополь»

Резолюція охоплює не лише Крим, але й інші тимчасово окуповані території України, включаючи проблему свавільних затримань і утримання РФ цивільних заручників.

Резолюція закликала здійснювати моніторинг стану й забезпечувати медичні потреби незаконно утримуваних і засуджених з політичних мотивів українців на тимчасово окупованих територіях, а також ефективно розслідувати всі випадки смертей у місцях несвободи.

До переліку політичних в'язнів попередньої резолюції (Емір-Усеїн Куку, Сервер Мустафаєв, Галина Довгопола, Владислав Єсипенко, Наріман Джелял, Ірина Данилович, Богдан Зіза, Енвер Крош, Вілен Темер'янов) додане ім'я Маріано Гарсія Калатаюд, волонтера і громадянина Іспанії. Навесні 2022 року російські військові викрали чоловіка у Херсоні та вивезли до окупованого Криму.

13 грудня 2023 року

Європейський суд з прав людини

13 грудня у Європейському суді з прав людини (ЄСПЛ) розпочалися **слухання** у міждержавній справі, в якій Україна звинувачує РФ у системних порушеннях прав людини в окупованому Криму.

Україна наполягає, що Росія з 27 лютого 2014 року має ефективний контроль на території півострова, та відтоді здійснює адміністративну практику порушень прав людини, зокрема права на життя, недопущення нелюдського ставлення і тортур, права на свободу і безпеку, права на справедливий суд, права на повагу до приватності життя і свободу віросповідання, права на освіту, права на свободу пересування. У справі йдеться також про практику перевезення ув'язнених громадян України на територію РФ та переслідування за політичними мотивами. Після слухань суд розпочне засідання, які проходять у закритому режимі.

НАД ОГЛЯДОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Ольга Скрипник, Ірина Сєдова, Тетяна Курманова, Богдан Мельникович,
Володимир Чекригін, Анастасія Чубукова

www.crimeahrg.org